ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Ҳусейнзода Сино Ҳотамӣ дар мавзуи «Субъекти ҷиноят: масоили назария, қонунгузорӣ ва амалия» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.8. Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷрои ҷазои ҷиноятӣ

Субъекти ҷиноят яке аз унсурҳои асосии таркиби ҷиноят ба ҳисоб рафта, бе муайян намудани он мавҷудияти худи ҷиноят зери шубҳа мемонад. Дар назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ, субъект шахсе дониста мешавад, ки кирдори ҷамъиятан хавфнокро содир намуда, қобилияти ҷавобгарии ҷиноятӣ дорад. Мубрамияти баррасии ин масъала дар он ифода меёбад, ки тағйирёбии муносибатҳои ҷамъиятӣ, рушди технология ва пайдоиши шаклҳои нави ҷинояткорӣ талаб менамояд, ки фаҳмиш ва танзими ҳуқуқии субъект пайваста такмил дода шавад.

Аз нуқтаи назари назариявӣ, субъект бояд дорои ду аломати асосӣ бошад: қобилияти ақлӣ (салоҳияти дарк ва идора кардани кирдор) ва расидан ба синни муқаррарнамудаи қонун. Масъалаи қобилияти ақлӣ (мукаллафӣ) махсусан муҳим аст, зеро шахс танҳо дар сурате ҷавобгар дониста мешавад, ки моҳияти кирдори худро дарк карда тавонад. Дар ин замина, баҳсҳо вобаста ба муайян намудани ҳолати номувозинати равонӣ, таъсири моддаҳои психотропӣ ва ҳолатҳои камақлӣ аҳаммияти назариявии калон доранд.

Дар қонунгузорӣ, субъект бо меъёрҳои мушаххас муайян карда мешавад. Қонунҳои ҷиноятӣ синни ҳадди ақал барои ҷавобгариро муқаррар намуда, барои баъзе ҷиноятҳои вазнин ин синнро пасттар муайян мекунанд. Ҳамзамон, қонунгузорӣ категорияҳои субъекти махсусро низ пешбинӣ менамояд, аз қабили мансабдор, хизматчиёни ҳарбӣ ё шахсоне, ки вазифаҳои муайяни касбиро иҷро мекунанд. Ин нишон медиҳад, ки на ҳама шахсон метавонанд субъектҳои ҳама намуди ҷиноят бошанд.

Дар амалия, масъалаҳои вобаста ба муайян кардани субъект аксаран мушкилоти ҷиддӣ ба миён меоранд. Масалан, муайян намудани қобилияти

мукаллафии шахс тавассути экспертизаҳои судӣ-психиатрӣ сурат мегирад, ки на ҳамеша натиҷаҳои якхела медиҳанд. Илова бар ин, бо рушди ҷиноятҳои киберӣ савол ба миён меояд, ки оё шахсони ҳуқуқӣ ё системаҳои автоматикӣ метавонанд ҳамчун субъект эътироф шаванд ё не. Дар бисёр кишварҳо масъалаи ҷавобгарии ҷиноятии шахсони ҳуқуқӣ аллакай мавриди баррасӣ қарор гирифтааст, аммо он ҳанӯз ҳам баҳсбарангез боқӣ мемонад.

Ҳамин тавр, мубрамияти мавзуи субъекти ҷиноят дар он зоҳир мегардад, ки он дорои масъалаҳои назария, қонунгузорӣ ва амалия мебошад. Барои баланд бардоштани самаранокии мубориза бо ҷинояткорӣ зарур аст, ки меъёрҳои ҳуқуқӣ такмил дода шуда, таҷрибаи судӣ бо дастовардҳои илмӣ ҳамоҳанг карда шавад. Танҳо дар ин сурат метавон адолати судиро таъмин намуда, ҳуқуқу озодиҳои инсонро ҳифз кард.

Диссертатсия дорои сатҳи кофии таҳлили илмӣ мебошад. Муаллиф аз сарчашмаҳои ҳукукии байналмилалӣ, қонунгузории миллӣ ва адабиёти илмӣ истифода намудааст.

Навгонии таҳкикот дар он ифода меёбад, ки масъалаи субъекти ҷиноят дар шароити муосир бо дарназардошти тағйироти иҷтимоӣ, рушди технология ва такмили қонунгузорӣ ба таври комплексӣ мавриди баррасӣ қарор дода шудааст. Дар кори мазкур бори аввал кӯшиш ба харҷ дода мешавад, ки равобити байни меъёрҳои назариявии ҳуқуқи ҷиноятӣ ва татбиқи амалии онҳо дар фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба таври мукаммал таҳлил карда шавад.

Аз ҷумла, навгонии таҳқиқот дар самтҳои зерин зоҳир мегардад:

– пешниҳод намудани шарҳи муосири мафҳуми субъекти ҷиноят бо дарназардошти шаклҳои нави ҷинояткорӣ, бахусус ҷиноятҳои киберӣ;

– таҳлили амиқи меъёрҳои қонунгузорӣ вобаста ба синни ҷавобгарии ҷиноятӣ ва қобилияти мукаллафӣ, инчунин пешниҳодҳои мушаххас ҷиҳати такмили онҳо;

– баррасии масъалаи вобаста ба шахсони ҳуқуқӣ ҳамчун субъектҳои эҳтимолии ҷиноят ва муайян намудани ҷойгоҳи онҳо дар низоми ҳуқуқи ҷиноятӣ;

– омӯзиши таҷрибаи судӣ ва амалияи ҳуқуқтатбиққунӣ бо ошкор намудани мушкилоти мавҷуда ва пешниҳоди роҳҳои ҳалли онҳо.

Дар баробари дастовардҳои назарраси илмӣ, автореферати диссертатсия аз баъзе нуктаҳои баҳсбарангез низ холӣ намебошад, ки онҳо такмили минбаъдаро тақозо мекунанд. Мусаллам аст, ки субъекти махсуси ҷиноят дорои маҷмӯи аломатҳои иловагӣ мебошад, ки дар мафҳуми умумии субъекти ҷиноят, аз ҷумла дар моддаи 22 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мустақиман инъикос наёфта, вобаста ба хусусияти таркиби ҷинояти мушаххас муайян ва татбиқ карда мешаванд. Муаллиф дар автореферати диссертатсия, асосан, таснифи субъекти махсуси ҷиноятро дар доираи синни ҷавобгарии ҷиноятӣ баррасӣ намудааст (саҳифаҳои 30–31), дар ҳоле ки дигар аломатҳои муҳими он ба таври пурра ва муфассал таҳлил нагардидаанд. Ин ҳолат имкони дарки ҳамаҷонибаи масъалаи мазкурро то андозае маҳдуд месозад. Бо дарназардошти ин, тақозо карда мешавад, ки зимни ҳимояи рисолаи диссертатсионӣ ба масъалаи мазкур таваҷҷуҳи иловагӣ зоҳир гардида, ба он тавзеҳи мукаммал дода шавад.

Бо вуҷуди ин, зикри чунин мавқеи баҳсбарангез ба арзиши умумии илмии таҳқиқот таъсири манфӣ намерасонад. Баръакс, он бештар хусусияти тавсиявӣ ва самтбахшӣ дошта, ҳамчун яке аз роҳҳои имконпазири такмили минбаъдаи масъала баромад менамояд. Чунин эрод метавонад дар идомаи фаъолияти илмии муаллиф ва рушди минбаъдаи таҳқиқоти марбут ба институти субъекти ҷиноят мавриди истифода ва такя қарор гирад.

Дар маҷмуъ, бояд қайд намуд, ки автореферати диссертатсионии Ҳусейнзода Сино Ҳотамӣ мазмуни асосии таҳқиқоти анҷомдодашударо пурра ва возеҳ инъикос менамояд.

Бо дарназардошти сатҳи илмӣ, навгониҳои бадастомада ва аҳаммияти амалии таҳқиқот, диссертатсияи мазкур ба талаботи Низомномаи Комиссияи олии аттестатсионӣ ҷавобгӯ мебошад.

Таҳқиқоти диссертатсионии Ҳусейнзода Сино Ҳотамӣ дар мавзуи «Субъекти ҷиноят: масоили назария, қонунгузорӣ ва амалия» ба бандҳои 31, 33,

34, 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти № 267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.8 Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷрои ҷазои ҷиноятӣ мебошад.

Муқарриз,
Муовини ректор оид ба корҳои таълими
Донишкадаи омӯзгории Тоҷикистон
дар ноҳияи Рашт, номзади илмҳои
ҳуқуқшиносӣ, дотсент Зокирзода З.Х.

Суроғаи муқарриз: Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734025,
ноҳияи Рашт, ш. Навобод, кӯчаи К. Хуҷандӣ
Тел. корӣ: (8) 313121101; 988-55-45-75.
E-mail: zafar.khayrullozoda@mail.ru

Имзои Зокирзода З.Х.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишкадаи омӯзгории Тоҷикистон
дар ноҳияи Рашт Шодизода Н.М.
«21» 04 соли 2026.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишкадаи омӯзгории
Тоҷикистон дар ноҳияи Рашт,734025, ноҳияи Рашт,
ш. Ғарм, кӯчаи Э. Муҳиддин-63,
Тел. корӣ: (8) 313121103.
E-mail: dot.rasht@mail.ru